

Slovenski raziskovalni inštitut organiziral zanimiv posvet o jezikih

Jeziki se v medsebojnih stikih prilagajajo okolju in drugim jezikom, s katerimi sobivajo

Slovenski raziskovalni inštitut je prejšnji teden priredil v Gorici zanimivo konferenco o jezikovnih tema, točneje o »jezikih v stiku« oziroma z drugimi besedami o medsebojnem vplivu med jeziki, ki sobivajo v istem prostoru. Del konferencie je zadeval stanje v naši deželi in v sosednji Sloveniji, čemur so bili namenjeni trije referati.

Fabiana Fusco z videmske univerze, ki se konferencie ni mogla udeležiti in je posredovala pisni referat, je obravnavala stanje furfurskega jezika z dveh vidikov: vpliv, ki ga imajo na ta jezik slovensčina in germanski jeziki, torej jeziki manjšin, ki s furfurskim sobivajo na skupnem prostoru, pa tudi vpliv, ki ga ima na furfursko večinski jezik, torej italijščina.

Franc Marušič in Rok Zaucer z novo-goriške univerze sta v obširnem referatu obravnavala v bistvu en sam primer, besed lahko in morem, ter primerjala različne pomene teh besed oziroma njihov izpajnk v konkretnem primeru z angleščino, jezikom, v katerem je potekala konferenca.

Za nas zelo aktualna je bila tema raziskovalke Slovenskega raziskovalnega inštituta Matejke Grčić o jeziku slovenske manjšine v Italiji, v katerem je prikazala čedalje večji razpon med »našo« slovensčino in slovensčino, ki je v rabi v matični domovini ter opozorila na velik vpliv italijščine na jezik, ki ga manjšina uporablja ne samo v pogovoru ampak tudi v uradnih besedilih in javnih napisih.

To tematiko bi vsekakor kazalo poglobiti, ne samo v časopisu ampak tudi na drugih ravneh, predvsem v šolah in v institucijah, ki se po svojih pristojnostih ukvarjajo z zaščito manjšine (in katerih predstavnikov na konferenci seveda ni bilo). Vendar bomo na tem mestu namenili pozornost predvsem prvemu delu konferencie, ki je imela izrazito mednarodni značaj. Temeljal je na sodelovanju Slovenskega raziskovalnega inštituta z britansko raziskovalno institucijo Arts and Humanities Research Council v okviru projekta o dinamični jezikovni v medsebojnem stiku. O teh temah sta na konferenci govorila profesorica na univerzi v Belfastu Janice Carruthers in profesor ter vodja oddelka za slovenske jezike na berlinski univerzi Humboldt Christian Voss.

Arabsčina, bretonščina, irščina

Janice Carruthers je obravnavala dve vprašanji: v prvem delu vpliv priseljencev, predvsem arabske govorečih, na razvoj francosčine v okoljih Francije, kjer je število priseljencev veliko, v drugem delu pa teme v zvezi z bretonščino v Franciji in irščino na Severnem Irskem.

Glede francosčine je opozorila na dejstvo, da prihaja zelo pogosto do »izposoje« besed iz arabskega jezika, še pogosteje pa do pačenja francoskih besed z arabskimi fonemi, torej glasovi, ki jih francosčina ne pozna, so pa značilni za jezike priseljencev. Gre v bistvu za oblikovanje novih jezikov, kajti v nekaterih primerih ta izposoja in pačenje zadevata več kot 45 odstotkov besed.

Glede bretonščine pa je opozorila na zelo aktivno dejavnost revitalizacije jezika, pri čemer ni mogla obiti dejstva, da je bretonščina razdeljena na štiri jezikovne skupine, lahko bi rekli narečja, pri čemer je ena skupina, geografsko naseljena na skrajnem severozahodu bretonskega polotoka, jezikovno najbolj čista. Opozorila je tudi na generacijski razpon med mladimi in starimi prebivalci. Pred

Udeleženci goriškega posveta

leti je veljalo, da se bretonščina ohranja predvsem na podeželju in je mladi ne uporabljajo, v zadnjem času pa bretonščino čedalje več uporabljajo mladi, izobraženi ljudje, s številnimi neologizmi, ki pa pogosto ne morejo prikriti francoskega naglasa. V šolah uporabljajo standardni jezik, čeprav so opazne razlike med narečnimi skupinami. K standardizaciji bretonščine pa veliko prispevajo mediji, predvsem radio, pa tudi facebook, na katerem narašča raba bretonščine.

Na Severnem Irskem so v rabi trije jeziki, poleg angleščine še irščina in jezik ulster scots. Tu razlike niso samo jezikovne, ampak so tudi politične. Irsko govoreči prebivalci so republikanci, prebivalci, ki govorijo ulster scots pa so unionisti. Napetosti torej niso samo jezikovne, ampak so politične. To velja tudi glede zaščite irskega jezika. Tisti, ki ga govorijo, zahtevajo posebno zaščitno zakonodajo, torej zakon o jeziku nekako po zgledu Valijanov, tisti, ki ga ne upo-

rabljajo, so prepričani, da je zaščita jezika ustrezna.

Makedonci in Pomaki

Christian Voss pa je govoril o stanju slovenskih manjšin v Grčiji. Že prve besede, da se od tega primera ne moremo ničesar naučiti, so pokazale na porazno sliko, ki izhaja iz ozemskih težav Grčije po koncu balkanskih vojn in po prvi svetovni vojni, ko je Grčija hotela celo pridobiti Carigrad. O integraciji slovenskih manjšin v Grčijo ne moremo govoriti.

Makedonsko govorečih prebivalcev Grčije je kakih 150.000, manjšina pa ni uradno priznana. Vprašanje jezika je le del političnih in etničnih konfliktov in jezik dejansko izginja. Tu je predavatelj omenil kategorijo »terminalnih« govorcev, torej ljudi, ki še delno obvladajo makedonsčino in ki pri pisanju uporabljajo grško abecedo. Grki ne pristajajo na tezo, da je bil Aleksander veliki Makedonec oziroma vztrajajo, da je bil izraz grške kulture in grškega jezika, ki je bil v tistih časih dominantni jezik na Južnem Balkanu. Makedonija je torej za Grčijo jezikovno grška regija. K napetosti je prispevala napetost v času med obema svetovnima vojnama, ko je Sovjetska zveza poskušala s podporo makedonskemu jeziku destabilizirati Grčijo. Kas-

Minority SafePack
Milijoni podpisov za raznolikost v Evropi

neje je to vlogo prevzela Jugoslavija, še zlasti v času takoj po drugi svetovni vojni, ko se je pred resolucijo Informbiroja aktivno vključila v dogajanje ob grški državljanski vojni. Takrat je prišlo tudi do velikih migracij iz Grčije; odšlo naj bi več kot 60.000 ljudi, od teh 35.000 slovensko govorečih. Državljanška vojna je bila tudi čas etničnega čiščenja. Jezik se danes ni priznan in manjšina ne uživa nobene zaščite.

Še slabše je vprašanje Pomakov, ki živijo ob meji z Bolgarijo. Gre za muslimansko prebivalstvo, ki po Lausanski pogodbi uživa versko zaščito. Bolgarija tega jezika ne priznava, ker trdi, da gre za bolgarsko narečje, poleg tega si je v prejšnjem stoletju prizadevala, da bi jih pokristjanihala. Skupnost je bila dolga leta pod močnim vplivom turškega nacionalizma, saj so tudi grške oblasti zagotavile dvojezični pouk, grščino in turščino. Pomaki so torej žrtve različnih pritiskov s treh strani, bolgarske, turške in grške. Jezika v javnosti ni, niti v grafatih mladostnikov, ki uporabljajo grščino ali turščino. Le v zadnjih letih Grki uporabljajo Pomake z namenom, da oslbiijo turški nacionalizem. Pomaki sami pa odklanjajo tako »sive volkove« (turške nacionaliste) kot »zlate zor« (grške nacionaliste). Vendar so iz leta v leto šibkejši.

Christian Voss: Makedonci in Pomaki v Grčiji žrtve grškega in tudi turškega nacionalizma

Ob robu goriškega posveta je strokovnjak za slovenske jezike v Grčiji Christian Voss odgovoril na nekaj vprašanj.

Profesor Voss, kako gledate na prihodnost slovenskih jezikov v Grčiji? Začniva kar pri Makedoncih.

Odgovor na to vprašanje je zelo težak, ne morem vam konkretno odgovoriti, ker je razvoj odvisen od vrste dejavnikov, tudi od same manjšine. Gre za značilen primer manjšine v Evropi, ki uporablja ogrožen jezik, ki ga mlada generacija ne uporablja vsakodnevno, po drugi strani pa lahko opazujemo nekakšno liberalizacijo od 90. let prejšnjega stoletja, nekakšno oživljanje in naraščanje zanimanja med mladimi, poleg tega pa obstajajo drugi viri, na primer internet in družabna omrežja. Vse to so dobre prilagoditve za razvoj jezika.

Ali grška vlada, ne glede na to katere stranke jo sestavljajo, še vedno nasprotuje zaščiti manjšine, nasprotuje pri navajanju jezika rabi besede makedonci in rabi tega jezika v Grčiji?

Politični konflikt med grško državo in republiko Makedonijo še ni bil rešen in to seveda vpliva na stanje manjšine, lahko pa rečemo, da obstaja na krajevni ravni nekakšno prikrto priznanje. To seveda ni priznanje manjšina ali jezikovnih pravic, ni pa več tiste represije, ki je obstajala v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja. Stanje je znatno boljše.

Znano je, da obstaja še vedno odpor do makedonske manjšine. Prišlo je tudi do napada na sedež makedonske stranke Voinožito.

Da, v 90. letih, vendar je treba povedati, da je ta sedež v Florini, ki je glavno mesto tega območja in je zelo blizu meji z Makedonijo. Po svojih izkušnjah lahko povem, da je zdaj dovoljeno prireditelj folklorne prireditve po okoliških vaseh, dovoljeno je prepevati makedonske pesmi, kar na primer ni moglo na primer v okolici Soluna ali na vzhodu, kjer prav tako živi manjše število pripadnikov makedonske manjšine. Odvisno je od političnega okolja v vsakem posameznem kraju.

Evropsko sodišče za človekove pravice je sprejelo nekaj razzodov v zvezi z registracijo nekaterih manjšinskih organizacij, ki so imele v nazivu besedo makedonski. So grške oblasti udeležile te odločitve?

Nisem prepričan, vem pa na primer, da so Makedonci hoteli ustanoviti radijsko postajo, ker je zaradi težav z abecedo, kajti makedonska cirčila se

Profesor Christian Voss

razlikuje od grške pisave, govornika beseda ljudem bolj razumljiva od pisne. Dolej ta radijska postaja še ni začela oddajati.

Ali obstaja kakšen primer poučevanja makedonsčine v javnih šolah?

Ne, sploh ne.

Kaj pa Pomaki? Videti je, da je njihovo stanje še slabše?

Da, ker si je po drugi svetovni vojni grška politika prizadevala, da bi poturčila Pomake, zdaj pa se trudi, da bi jih prepričala, da niso Turki in da bi se vrnili k svoji slovenski govornici. Pomaki pa s težavo sprejemajo tako politiko; ne asimilirajo se z večinskim narodom, to je z Grki, ampak z veliko manjšino, to je s Turško?

Ali je za to kriva grška politika?

Do neke mere gotovo. Po 2. svetovni vojni je Grčija pojmovala Bolgarijo kot zelo sovražno državo, razumela jo je kot grožnjo in zato je vzpostavila sistem, v katerem so se morali vsi otroci Pomakov, tako kot sicer turški otroci, učiti grščine in turščine.

Številni dokumenti Sveta Evrope pozivajo k čezmejnemu sodelovanju na območjih, kjer živijo manjšine. Ali obstaja v Grčiji kaj takega? Mislim na uradno sodelovanje Grčije z Makedonijo ali z Bolgarijo na področju zaščite manjšin. Na primer pošiljanje knjig z druge strani meje, morda obstoj kake knjižnice ali kaj podobnega...

Ne, ne, nič takega. Lahko pa rečem, da je na neuradni ravni na grško-makedonski meji zelo živahen promet, veliko ljudi prehaja mejo, tam dejansko obstaja nekakšen maloobmejni problem, tudi zaradi cenovnih razlik različnih proizvodov, ki so v Makedoniji cenejši kot v Grčiji. Ljudje veliko odhajajo v Bitolo. Na območju Pomakov takega čezmejnega pretoka ni.

Gre za bolj gorato področje...

Seveda, ampak obstaja čezevropska avtocesta, kar pomeni, da Evropska unija podpira čezmejni promet, ljudje pa te prilagoditve ne izkoriščajo.

Ali Bolgarija kakorkoli podpira to jezikovno skupnost? Bom pojasnil vprašanje: ali Bolgarija priznava, da je jezik Pomakov samostojen jezik, različen od bolgarščine?

Ne, Bolgarija je večkrat posegala celo s svojim veleposlanikom v Atenah, ker bi bilo tako priznanje zanje neugodno. Velika večina Pomakov živi na drugi strani meje, v Bolgariji, kjer jih obravnavajo kot Bolgare, ki pač govorijo posebno bolgarsko narečje.

Pogosto govorimo o solidarnosti med manjšinami, vtis pa imam, da v Grčiji to ne obstaja. Mislim, da Pomaki ne uživajo nikakršne solidarnosti s strani turške manjšine, ki je veliko močnejša in jo tudi aktivno podpira Turčija. Turki enostavno nočejo sprejeti dejstva, da so Pomaki muslimani, niso pa Turki.

Natančno tako, to je pravilna ocena. Turki danes pojmujejo grško odločitev, da podpira Pomake, medtem ko jih je v preteklosti silila v turško narečje, kot nekakšno politiko »divide et impera«, skratka, kot poskus delitve islamske manjšine, da bi jo oslabil. Za njih je pomembno predvsem, da so vsi muslimani. In tu se operajo predvsem na Lausanski pogodbo, ki štiti islamsko manjšino, ne pa turške.

No, ampak Turki sami ugovarjajo tej interpretaciji Lausanske pogodbe ter zahtevajo turške šole, turške medije, turške kulturne ustanove...

Seveda, sploh ne zagovarjam turškega nacionalizma. Gre za značilen izraz turškega nacionalizma, ki med muslimani ne priznava nikakršnih etničnih razlik.

in kakšna je prihodnost Pomakov?

Tudi tu bi težko odgovorili. Njihova inteligenca se je zaradi prej omenjene grške politike po koncu druge svetovne vojne šolala v Turčiji in je vezana na turški jezik in turško kulturo. Zdad mladi ljudje odhajajo na univerzo v Solun ali Atene in predstavljajo novo prilagoditvo za Pomake. Veliko se jih po koncu študija vrača in počasi se oblikuje novo jedro intelektualcev. Skratka, dopuščam nekaj optimizma.